

STRUKTURA SEKTORA POMOCY SPOŁECZNEJ W KONCEPCJI CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH

THE STRUCTURE OF THE SOCIAL WELFARE SYSTEM IN THE SOCIAL SERVICES CENTER CONCEPT

Monika Budnik^{1(B,D,E,F)}

¹Wyższa Szkoła Bankowa Wrocław, Polska
WSB University in Wrocław, Poland

Budnik, M. (2020). Struktura sektora pomocy społecznej w koncepcji Centrum Usług Społecznych / The structure of the social welfare system in the Social Services Center concept, *Rozprawy Społeczne/ Social Dissertations*, 14(2), 27-43. <https://doi.org/10.29316/rs/122021>

Wkład autorów/
Authors' contribution:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Dane – analiza i statystyki/
Data analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie artykułu/
Preparation of manuscript
F. Wyszukiwanie i analiza
literatury/
Literature analysis
G. Zebranie funduszy/
Funds collection

Tabele/Tables: 2

Ryciny/Figures: 2

Literatura/References: 13

Otrzymano/Submitted:
03.03.2020

Zaakceptowano/Accepted:
04.05.2020

Streszczenie

Artykuł podejmuje aktualny temat zmian legislacyjnych, inicjujący przekształcenia w strukturze publicznego sektora pomocy społecznej.

Materiał i metody. Akty prawne, literatura, metoda porównawcza

Wyniki. Potencjalne zmiany w ośrodkach pomocy społecznej wraz z ustawą z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2018, poz.1818) wnoszą zmiany dla struktury sektora pomocy społecznej.

Wnioski. Zmiany prawne wpływające na zmianę struktury instytucjonalnej pomocy społecznej, mogą pociągać za sobą dostępność usług socjalnych dla klientów. Zmiana struktury nie jest bez znaczenia dla środowiska zawodowego pomocy społecznej (niezbędność osób o określonym doświadczeniu zawodowym oraz specjalizacji zawodowej w zakresie pracy socjalnej ze społecznością lokalną), jako kadry CUS, wprowadza wymagania formalne dla osób zatrudnionych w CUS.

Słowa kluczowe: pomoc społeczna, struktura, usługi społeczne

Summary

The article presents the main topic of legislative changes, initiating transformations in the structure of the public social welfare sector. The first chapter points to the hybrid nature of tasks that are growing in the public social welfare sector. A comparative perspective of structure visualization was used, including the newly established Social Service Center. Formal restrictions will create the new order.

Material and methods. legal acts, literature, comparisons

Results. The new formal act implementing the changes in welfare system, with consequence for structure in sector and formal requirements for staff working in new entity Center of Social Service in local commune in Poland.

Conclusions. The new formal act implementing the changes in welfare system, with consequence for structure in sector and formal requirements for staff working in new entity Center of Social Service in local commune in Poland.

Keywords: social assistance, structure, social services

Adres korespondencyjny: dr Monika Budnik, ul. Czajkowskiego 120/6, 51-147 Wrocław, adres e-mail: monika.budnik@wsb.wroclaw.pl, <http://orcid.org/0000-0003-0944-8250>

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Monika Budnik

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Wprowadzenie

Wraz ze zmianami legislacyjnymi, dotychczasowy porządek instytucjonalnego zakresu świadczeń społecznych oraz sposób ich realizowania, wnosi zmiany do struktury sektora. W pięcioletniej perspektywie od 2016 do 2020 roku, sektor pomocy społecznej w Polsce, przechodzi proces erozji dotychczasowych koncepcji publicznej pomocy społecznej. Aktualnie, w stronę pluralizacji myśli o wielosektorowej polityce społecznej zwanej *welfare mix* (Grewiński, 2006, s. 8-16). Wraz ze zmianami prawnymi z ostatnich pięciu lat, nowe zadania w publicznym sektorze pomocy społecznej poszerzyły się o grupy odbiorców usług¹. Wnioski z lokalnych diagnoz społecznych nie zawsze mają linearne połączenia z koncepcjami centralnego planowania interwencji socjalnej. Stąd też relacja – lokalne i globalne, przybiera mniej lub bardziej rozłączne perspektywy odpowiadania na potrzeby ostatecznych usługobiorców.

Realizacja publicznych świadczeń w Polsce, przesuwa się z modelu polityki klasycznego *welfare state* w stronę centralizacji usług o hybrydalnym zakresie. Jak każda zmiana, ewoluuje ona wraz ze zmianami kulturowymi (wartościami, normami, przekonaniem politycznymi), które społeczeństwo negocjuje, konstruuje pomiędzy dominującymi ideologiami. Polityka społeczna jest tutaj produktem procesu politycznego – ścierających się interesów oraz idei aktorów społecznych (Woźniak 2009, s. 60-61). W Polsce kontekst kulturowy i społeczne oczekiwania, mają swoje znamiona w historii polityki społecznej, w której uosabiają się spory pomiędzy liberalizmem, konserwatyzmem, a socjalizmem. Owe znamiona opiekuńczych narzędzi, stosowanych w polityce społecznej minionych dekad zbudowały silne oczekiwania społeczne, względem polityki społecznej.

Zróżnicowane grupy odbiorców, odmienne problemy osób lub rodzin, wymagają zindywidualizowanych planów działania względem klientów. Pogłębiające się nierówności społeczne we współczesnym społeczeństwie przybierają płynne formy, trudniejsze do diagnozy i ulotne wobec długotrwałej pomocy, o czym pisał Z. Bauman (Bauman 2012, s. 49). Specjalistyczne usługi niezbędne do realizacji wielu zadań, pociągają za sobą aktywizację sektora pozarządowego jako zasobu, do realizacji wielu zadań przekazywanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej w gminach lub powiatach. Nie zawsze lokalne zasoby sektora pozarządowego, odpowiadają na potrzeby usług, niezbędnych do stabilnego funkcjonowania pomocy społecznej w gminach o zróżnicowanych zasobach. Nie zawsze publiczne zasoby, są w stanie zapewnić płynną i stabilną realizację publicznych usług w sektorze pomocy społecznej. Nierównowaga pomiędzy rynkami i sektorami, spotyka się w punkcie usług spo-

¹ Art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 4 listopada 2016r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2019r., poz. 473).

Introduction

Along with legislative changes, the current order of the institutional scope of social benefits and the method of their implementation bring changes to the structure of the sector. In the five-year perspective from 2016 to 2020, the social welfare sector in Poland is undergoing a process of erosion of the existing concepts of public social welfare. Currently, it is towards the pluralization of thoughts about the multi-sector social policy known as the *welfare mix* (Grewiński, 2006, pp. 8-16). Along with the legal changes of the last five years, new tasks in the public sector of social welfare have been expanded to include groups of service recipients¹. Conclusions from local social diagnoses do not always have a linear connection with the concepts of central planning of social intervention. Hence, the relationship - local and global, takes on more or less separate perspectives of responding to the needs of final recipients.

The provision of public services in Poland is shifting from the classic *welfare state* policy model towards the centralization of services with a hybrid scope. Like any change, it evolves along with the cultural changes (values, norms, political beliefs) that society negotiates and constructs between the dominant ideologies. Social policy is here a product of a political process - the competing interests and ideas of social actors (Woźniak 2009, pp. 60-61). In Poland, the cultural context and social expectations have their marks in the history of social policy, in which the disputes between liberalism, conservatism and socialism are embodied. The features of the caring tools used in the social policy of the past decades have built strong social expectations in relation to social policy.

Diverse groups of recipients, different problems of people or families, require individualized action plans for clients. The deepening social inequalities in contemporary society take fluid forms, more difficult to diagnose and fleeting in the face of long-term help, as Z. Bauman wrote (Bauman 2012, p. 49). Specialized services necessary for the implementation of many tasks entail the activation of the non-governmental sector as a resource, for the implementation of many tasks transferred by organizational units of social assistance in communes or poviats. Local resources of the non-governmental sector do not always respond to the needs of services necessary for the stable functioning of social assistance in municipalities with diversified resources. Not always are public resources able to ensure smooth and stable implementation of public services in the social welfare sector. Imbalance between markets and sectors meets at the point of social services. A commune and an entity that will provide social

¹ Art. 8 par. 2 of the Act of November 4, 2016 on supporting pregnant women and families “For Life” (Journal of Laws of 2019, item 473).

łecznych, których lokalnych kreatorem od 2020r. będzie gmina oraz podmiot, który usługi społeczne będzie na rzecz mieszkańców gminy realizował.

Dotychczas, struktura publicznego sektora pomocy społecznej, klarownie wskazywała na ośrodki pomocy społecznej jako liderów w realizacji publicznych zadań sektora pomocy społecznej w gminach. W strukturze miast, odpowiednio są to miejskie ośrodki pomocy społecznej lub miejskie ośrodki pomocy rodzinie. W perspektywie 2020 roku, legislacyjne zmiany otwierają perspektywę nowego: nazewnictwa, budżetów oraz koordynacji działań w publicznym sektorze usług społecznych. Ścieżkę zmian w strukturze instytucjonalnej pomocy społecznej, otwiera ustawodawcze przyzwolenie dla gmin na powoływanie innych niż (ośrodek pomocy społecznej) jednostek organizacyjnych w celu realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej².

Główna teza tego artykułu, skupia się na eksploracji problemu, w jaki sposób zmiana prawna wpływa na przekształcenia w strukturze instytucji pomocy społecznej, zmieniając zakres zadań gminy w zakresie pomocy społecznej oraz sytuację kadr w systemie pomocy społecznej. Pogłębiając to główne pytanie, celem artykułu jest diagnoza przemian podziału pracy wraz z wdrażanymi zmianami prawnymi w dotychczasowym sektorze instytucjonalnej pomocy społecznej.

1.1 Hybryda zadań w lokalnej strukturze gminy. Status quo

Odnosząc się do podstawy realizacji usług społecznych, czyli do ustawy z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r. poz.1507,1622,1690 ze zm.), niezmiennie wskazuje ona w art.110 ust.1, że ośrodki pomocy społecznej wykonują w gminach zadania pomocy społecznej.

Są to zarówno zadania własne o charakterze obowiązkowym, których jest 26. Ponadto, ośrodki mogą realizować w zmiennej liczbie, zlecone zadania z zakresu administracji rządowej. Tego rodzaju zadań, adresowanych do różnych grup osób, ustawodawca wskazał 7. Szczegółowe zakresy zadań opisuje tekst ustawy o pomocy społecznej w art. 17-18³. Względem wykonawczej funkcji realizacji zadań, wszelkie plany, odnoszą się do gminnej specyfiki, diagnozowanej na podstawie gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Co więcej, to właśnie „programy społeczne” mają stanowić kierowanie pomocy w danej gminie tam, gdzie jest ona niezbędna. Model interdyscyplinarnej pomocy świadczonej w gminnych ośrodkach pomocy społecznej, pociąga za sobą potrzebę równie specjalistycznego kapitału. Są nimi pracownicy, którzy mają odpowiadać na potrzeby planowania pomocy dla osoby lub rodziny. Formułowanie celu

services to the commune's inhabitants will become the local implementors of them from 2020.

So far, the structure of the public social welfare sector has clearly indicated social welfare centers as leaders in the implementation of public tasks of the social welfare sector in communes. Within the structure of cities, these are respectively municipal social welfare centers or municipal family support centers. In the perspective of 2020, legislative changes open the perspective of a new one: nomenclature, budgets and coordination of activities in the public sector of social services. The path of changes in the institutional structure of social welfare is opened by the legislative consent for communes to appoint other units than (social welfare center) the organizational in order to implement tasks in the field of social welfare².

The main thesis of this article focuses on the exploration of the problem of how the legal change influences transformations in the structure of social assistance institutions, changing the scope of the commune's tasks in the field of social assistance and the situation of human resources in the social assistance system. Deepening this main question, the aim of the article is to diagnose the changes in the division of labor along with the implemented legal changes in the current sector of institutional social welfare.

1.1 A hybrid of tasks in the local structure of the commune. Status quo

Referring to the basis for the provision of social services, i.e. to the Act of 12 March 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended), it invariably indicates in Article 110 par. 1, that social welfare centers perform social welfare tasks in communes.

They are both obligatory own tasks, of which there are 26. Moreover, the centers may perform a variable number of commissioned tasks in the field of government administration. The legislator indicated seven such tasks, addressed to various groups of people. Detailed scopes of the tasks are described in the text of the act on social assistance in Art. 17-18³. Regarding the executive function of implementing tasks, all plans refer to the communal specificity, diagnosed on the basis of the communal strategy for solving social problems. Moreover, the „social programs” are to direct aid in each commune to where it is necessary. The model of interdisciplinary assistance provided in communal social welfare centers entails the need for equally specialized capital. They are employees who are to respond to the needs of planning help for an individual or family, formulating the goal of assistance, selecting indicators, forecasting the effects and reporting on work, among others in

² art. 111 ustawy z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r. poz.1507,1622,1690 ze zm.)

³ Ustawa z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r. poz.1507,1622,1690 ze zm.)

² Art. 111 of the Act of 12 March 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended)

³ Act of 12 March 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended)

pomocy, dobieranie wskaźników, prognozowanie efektów i sprawozdawczość z pracy m.in. w asystenturze rodzin i pracy socjalnej, wymaga wielu kompetencji zawodowych, społecznych i organizacyjnych. Słaby poziom solidarności zawodowej, nie umacnia takich stanowisk jak asystent rodziny w zawodowej stratyfikacji w sektorze pomocy społecznej.

Hybrydyzacja zadań przewidziana jest od 2020 roku, zarówno dla instytucji jaką jest ośrodek pomocy społecznej jak i dla kadr zatrudnionych w tym podmiocie - pracowników socjalnych, asystentów rodzin lub innych specjalistów zatrudnionych w gminnym ośrodku pomocy społecznej. Minimalizm formy, w postaci ograniczenia siedziby ośrodka do jednego budynku, nie zawsze wynika ze skromnych zasobów gminy oraz nie oznacza wąskiej grupy zadań do realizacji.

Poszerzający się kompleks zadań realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej pociąga za sobą multilinearne model realizowania usług społecznych. Model promujący dzielenie zadań z partnerami do ich wykonania. Fuzja łącząca styl klientelistyczny (Golinowska, 2018, s. 81), elastyczny do potrzeb klienta przy zachowaniu opiekuńczej funkcji sektora, wymaga adaptacji struktury dotychczasowego sektora do zmiany, inicjowanej przez Ustawodawcę.

Gmina może połączyć ośrodek pomocy społecznej z ośrodkiem wsparcia. Nie ma jednak takiej możliwości na połączenie z ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Decyzyjność gmin w zakresie łączenia wskazuje w art.111a ust.1 ustawa z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r. poz. 1507, 1622, 1690 ze zm.).

W nawiązaniu do struktury organizacyjnej sektora pomocy społecznej w gminie. Ścieżka decyzyjna pozostaje w Radach Gmin. To właśnie one mogą podjąć uchwałę o tym, czy ośrodek pomocy społecznej połączy się np. domem pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku lub dla osób przewlekle somatycznie chorych z ośrodkiem wsparcia przeznaczonym dla osób starszych. Jest to jednak łączność, na poziomie zarządzania budżetem i jedną osobą zarządzającą. Co ważne, w przypadku połączenia jednostek w gminie, osoby kierujące ośrodkiem pomocy społecznej lub domem pomocy społecznej, powinny spełniać obowiązujące wymagania dla kierowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – art. 111a ust. 3. Minimalizm kadr zarządzających po fuzji dwóch zadań, zdaje się być organizacyjną zmianą w zakresie struktury kadry menadżerskiej.

W przypadku administracji budynkami (po potencjalnej fuzji), istnieją ograniczenia. Nie dopuszcza się, aby w jednym budynku, znajdował się ośrodek pomocy społecznej z izbą wytrzeźwień lub placówką zapewniającą całodobową opiekę. Szczegóły określa art. 113 c ustawy o pomocy społecznej. Tym samym minimalizm nie dotyczy zasobów infrastruktury budynków, niezbędnych do realiza-

family and social work assistants. It all requires many professional, social and organizational competences. The weak level of professional solidarity does not strengthen such positions as the family assistant in professional stratification in the social welfare sector.

Hybridization of tasks is planned from 2020, both for the institution which is the social welfare center and for the staff employed in each entity - social workers, family assistants or other specialists employed in the communal social welfare center. The form minimalism, by limiting the seat of the center to one building, does not always result from the commune's modest resources and does not mean a narrow group of tasks to be performed.

The expanding complex of tasks performed by social welfare centers entails a multilinear model of providing social services. A model promoting the sharing of tasks with partners to perform them. That will be a fusion combining the clientelistic style (Golinowska, 2018, p. 81), flexible according to the client's needs while maintaining the caring function of the sector; it requires the adaptation of the structure of the current sector to the changes initiated by the legislator.

A commune may combine a social welfare center with a support center. However, there is no such possibility of connecting with a support center for people with mental disorders. Decisions of communes in the field of merging are indicated in Article 111a (1) of the Act of 12 March 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended).

Referring to the organizational structure of the social welfare sector in a commune, the decision path remains at Councils of Communes. It is them who can pass a resolution on whether the social welfare center will merge, for example, with a social welfare home for the elderly or for chronically somatically ill people with a support center for the elderly. However, it is merging at the level of budget management and one managing person. Importantly, in the event of a merger of units in a commune, persons managing a social welfare center, or a social welfare home should meet the applicable requirements for heads of organizational units of social assistance - Art. 111a, par. 3. Minimizing management staff after a merger of two tasks seems to be an organizational change in the structure of the managerial staff.

In the case of building administration (after a potential merger), there are limitations. It is not allowed to have a social welfare center with a sobering-up center or a facility providing round-the-clock care in one building. Details are specified in Art. 113 c of the Act on social assistance. Thus, minimalism does not apply to building infrastructure resources necessary for the implementation of tasks that are also subject to the requirements and standards in terms of their preparation for the implementation of, e.g.

cji zadań, które również podlegają wymaganiom i standardom względem ich przygotowania na realizację np. usług dla osób niepełnosprawnych, starszych lub osób bezdomnych. Ten aspekt zapewnienia budynków, adekwatnie do zadań sugeruje gminom o i na to miejsce wstawić: zadbanie o zasoby infrastruktury.

Ustawodawcze przyzwolenie na łączenie funkcji ośrodka pomocy społecznej z innym podmiotem, ma w założeniu sprzyjać dostępności – nie tylko dla klienta, również dla pracowników. Migrowanie pomiędzy budynkami, w których realizowana jest praca w ramach jednej gminy lub kilku gmin, wpisuje się w czas pracy w terenie. Czas przejazdu, nie zawsze wpisuje się w maksymalne wykorzystanie czasu pracy przy kliencie. W pracę w terenie, wpisane jest docieranie do oddalonych sołectw. Choć rygorystyczny monitoring czasu pracy, nie gwarantuje lepszych efektów pracy socjalnej, to bywa on demotywujący dla pracownika. Motywacją bywa zaś zadaniowy lub równoważny czas pracy, szczególnie tam, gdzie spotkanie z klientem, odpowiada na życiowe potrzeby klienta lub pracownika. Tego rodzaju pomijane aspekty pracy w sektorze pomocy społecznej, wpisują się w mało przyjazne warunki pracy, które choć nie są tematem artykułu to oddają treść, jaką nasycona jest struktura kadr pomocy społecznej. Jak wskazuje w swoich badaniach A. Olech, wśród pracowników socjalnych ośrodków pomocy społecznej ¼ pracowników z ogółu ponad 200 pracowników socjalnych biorących udział w badaniu, niema poczucia bezpieczeństwa w pracy terenowej częściowo lub zupełnie. Za bariery w pracy zawodowej pracownicy ośrodków pomocy społecznej wskazują m.in. utrudniony dojazd do wybranych terenów zamieszkania publiczną komunikacją, brak samochodu służbowego, konieczność wykorzystania prywatnego samochodu do celów służbowych. W pracy biurowej, wskazywano przepełnione pomieszczenia do pracy biurowej lub słabe ich wyposażenie (Olech, Sobczak, 2011, s.5-34).

1.2 Podział pracy. Prognozy w sektorze pomocy społecznej

Podział pracy w strukturze obejmuje instytucje wykonujące zadania, pracowników oraz organizacje, którym gminy zlecają realizację zadań z zakresu pomocy społecznej. Stąd też poziom makro polityki społecznej państwa, mezo (organizacji) i mikro (jednostki) w tymże podziale pracy, kreuje wzajemne zależności. Podział zadań, dotyczy usług niezbędnych do stabilnego funkcjonowania instytucjonalnej pomocy społecznej. Nierynkowy charakter usług sektora pomocy społecznej uwzględnia ich pomocniczy charakter oraz nieodpłatność. Niezbędnym kryterium w definiowaniu sektora usług społecznych jest niezbędność ich zapewnienia, odpowiadanie na społeczne potrzeby jednostek i rodzin oraz fakt, że mogą być one realizowane przez podmioty publiczne i niepubliczne (Barszczewski,

services for disabled, elderly or homeless people. This aspect of providing buildings, adequately to the tasks, suggests to municipalities with a deficit of infrastructure that commissioning public tasks should become a formula that responds to local restrictions.

Legislative permission to combine the functions of a social welfare center with another entity is intended to promote accessibility - not only for the client, but also for employees. Migrating between buildings where work is carried out within one commune or several communes is part of the working time in the field. Travel time does not always contribute to the maximum use of working time with a client. Reaching remote villages is part of field work. Although rigorous monitoring working time does not guarantee better effects of social work, it can be demotivating for the employee. On the other hand, task-based or equivalent working time can become motivation, especially where meeting a client responds to the life needs of the client or employee. Such types of overlooked aspects of work in the social welfare sector are part of the unfriendly working conditions which, not being the subject of the article, reflect the content of the structure of social welfare personnel. As shown in research among social workers of social welfare centers, ¼ of employees of the total of over 200 social workers participating in the study do not feel partially or completely safe in their field work. Employees of social welfare centers indicate that barriers in their professional work include difficult access to selected areas of residence by public transport, no company car, the need for using a private car for business purposes. In office work, overcrowded rooms for office work or their poor equipment were indicated (Olech, Sobczak, 2011, pp. 5-34).

1.2 Division of work. Forecasts in the social welfare sector

The division of labor in the structure includes institutions performing tasks, employees and organizations commissioned by municipalities in order to perform tasks in the field of social assistance. Hence, the level of macro (institution), meso (organization) and micro (unit) in this division of labor creates mutual dependencies. The division of tasks concerns services necessary for the stable functioning of institutional social assistance. The non-market nature of the services of the social welfare sector considers their subsidiary nature and the fact that they are free of charge. The necessity to provide them, responding to the social needs of individuals and families and the fact that they can be implemented by public and non-public entities are the indispensable criteria in

Durasiewicz, 2013, s. 32-33). Dostępność do pracy socjalnej, asystentury rodzin, usług opiekuńczych w sektorze pomocy społecznej dystrybuowana jest wraz z zakwalifikowaniem do przyznania pomocy – nie tylko na podstawie kryterium dochodowego, ale wywiadu środowiskowego, rozeznającego sytuację socjalno-społeczną klienta publicznych usług. Tym samym podział usług, następuje według decyzji o przyznaniu pomocy ze wskazaniem zakresu wsparcia.

Z perspektywy makro. Dotychczasowi aktorzy pomocy instytucjonalnej, po demontażu, który w 2019r. proponuje ustawa o realizowaniu usług społecznych przez Centrum Usług Społecznych, oddala utopię deinstytucjonalizacji wielu zadań w sektorze pomocy. Utrwała się jednak specjalizacja, mająca poprzez wąsko wyspecjalizowaną kadrę, adresować działania przypisane do problemu klienta. Instytucja publiczna koordynująca usługi społeczne o dotychczasowej nazwie Ośrodka Pomocy Społecznej lub po ewentualnej zmianie w danej gminie na Centrum Usług Społecznych, nadal będzie stanowić instytucję jako lidera, organizującego dystrybucję usług publicznych.

Z perspektywy mikro. W dotychczasowej strukturze sektora, zlecenie zadań publicznych organizacjom pozarządowym w ramach konkursów ofert, wносиło kryterium konkurencyjności. Fakt, że sektor pomocy społecznej wyłącza te zadania, których ustawodawca nie przewidział do zlecenia⁴. Takim zadaniem jest przeprowadzanie rodzinnych wywiadów środowiskowych. Stąd też zapewnienie ciągłości pracy w zakresie świadczeń, które są poprzedzone owym obligatoryjnym wywiadem związane jest z utrzymaniem wymogu zatrudnienia jednego pracownika socjalnego w pełnym wymiarze czasu pracy na 2 tys. mieszkańców⁵. Jest to wyzwanie, szczególnie tam, gdzie w regionie deficyt osób z wykształceniem formalnie adekwatnym do wykonywania tego zawodu, ogranicza funkcjonowanie ośrodka pomocy społecznej. Ustawowy warunek, że ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy, nie mniej niż 3 pracowników socjalnych, to swego rodzaju wyróżnienie tej profesji. Jest to jednocześnie kierunek stratyfikacji stanowisk w sektorze. Z perspektywy pracownika socjalnego, opcja wykonywania pracy dla kilku gmin, wyłącza pracowników socjalnych z formy etatowej, nie odmawiając opcji innych form zatrudnienia z innymi, wieloma podmiotami. Dodatkowe źródło dochodu w socjalnej pracy wnosi projektowa forma pracy, co stanowi dodatkowe źródło zarobkowania. Do czasu napływu środków finansowych w tym strukturalnych do pomocy społecznej w ramach projektów celowych. Ten potencjał dochodu, zależny jest jednak od aktywności

defining the social services sector (Barszczewski, Durasiewicz, 2013, pp. 32-33). Access to social work, family assistantships, and care services in the social welfare sector are distributed along with qualification for granting aid - not only on the basis of the income criterion, but also an environmental interview that recognizes the social situation of a public service client. Thus, the division of services is carried out according to the decision on granting aid, indicating the scope of support.

From a macro perspective. The existing actors of institutional aid, after dismantling, as proposed by an act on the provision of social services by the Social Services Center in 2019, removes the utopia of deinstitutionalization of many tasks in the aid sector. However, specialization has been established, aimed at addressing the activities assigned to the client's problem through narrowly specialized staff. A public institution coordinating social services with the current name of a Social Welfare Center or, after a possible change in a given commune to a Social Services Center, will continue to be the institution as a leader organizing the distribution of public services.

From a micro perspective. In the current structure of the sector, outsourcing public tasks to non-governmental organizations as part of tender competitions brought the criterion of competitiveness. It is a fact that the social welfare sector excludes those tasks that the legislator did not provide for commissioning⁴. Conducting family environmental interviews is such a task. Hence, ensuring the continuity of work in terms of benefits, as preceded by this obligatory interview, is related to maintaining the requirement of employing one social worker full-time per 2,000 inhabitants⁵. This is a challenge, especially where in the region the deficit of people with formal education relevant to the given profession limits the functioning of the social welfare center. The statutory condition that a social welfare center employs no less than 3 social workers full-time is a kind of distinction for this profession. It is also the direction of the stratification of positions in the sector. From the perspective of a social worker, the option to work for several municipalities excludes social workers from the full-time form, without denying the option of other forms of employment with other, many entities. An additional source of income in social work is brought by the project form of work, which is an additional source of income. Until the inflow of financial resources, including structural ones for social assistance under targeted projects. This income potential, however, depends on the project activity in municipalities. Nevertheless, non-governmental organizations as well as the

⁴ Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r. poz. 1507, 1622, 1690 ze zm.)

⁵ Lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących. Na podstawie art. 110 ust. 11

⁴ Art. 25 (2) of the Act of 12 March 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended)

⁵ Or in proportion to the number of families and single-family managers covered by social work in the ratio of one full-time social worker for no more than 50 families and single-family members. Pursuant to Article 110 par. 11

projektowej w gminach. Nie mniej jednak, w podziale pracy w usługach społecznych nadal organizacje pozarządowe⁶ jak i zawód regulowany – pracownika socjalnego⁷, równoważą podział rynku usług społecznych.

Drugi aspekt w podziale rynku to zadania, o które może konkurować trzeci sektor i zadania przypisane instytucji publicznej. Jak wskazują statystyki, trzeci sektor prowadzi blisko ¼ ogółu placówek pomocy społecznej oraz opieki nad dzieckiem⁸. Dlatego też przyszłość sektora instytucjonalnych usług pomocy społecznej, wpisany jest udział tego rodzaju podmiotów w podziale rynku usług. Faworyzacja trzeciego sektora w zamówieniach publicznych poprzez stosowanie klauzul społecznych, nie stała się jednak powszechną praktyką w samorządach (Moroń, 2019, s. 87-90). Tym samym warunkiem zatrudniania grup marginalizowanych przez Wykonawców usług (w zlecanych przez gminy zadaniach), jednocześnie skierował konkurencyjność w stronę ceny i warunków świadczenia usług, bez odniesienia do typu zatrudnianych osób.

Prognozy na rok 2021 wnosi projekt zmian do ustawy o zamówieniach publicznych, dotyczący uwzględniania społecznych aspektów w zamówieniach publicznych. Propozycje oznaczają nie tylko dotychczasowe promowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, ale również zwolnienie z weryfikacji podmiotu jakim są spółdzielnie socjalne lub w przypadku działań rewitalizacyjnych, zwolnienie z obowiązku stosowania przepisów ustawy.

Kolejny element wnoszący potencjalne zmiany do podziału pracy w sektorze pomocy społecznej, wnosi możliwość łączenia zadań przez ośrodki pomocy społecznej np. z ośrodkami wsparcia. Organizacyjnie jest to, nie tylko fuzja organizacyjno-budżetowa. Tego rodzaju zmiana w strukturze oznacza konieczność zlecania usług innym podmiotom przy odpowiedniej koordynacji zapytań ofertowych lub zamówień publicznych. Ponadto, łączenie jednostek nie oznacza nowych miejsc pracy. Tu determinantą są ustawowe wymagania zatrudnienia na określonych stanowiskach oraz ewentualny podział pracy specjalistycznej, o którą mogą konkurować zarówno pracownicy dotychczas pracujący w ośrodkach pomocy społecznej, jak i pracownicy trzeciego sektora. Wymagania ustawowe dotyczące wykształcenia i doświadczenia zawodowego, dotyczą wszystkich kandydatów w podziale pracy. Łączenie zadań np. Ośrodka Pomocy Społecznej z Ośrodkiem Wsparcia w sytuacji mniejszych gmin, niekoniecznie oznacza wzrost zatrudnienia. Przy zasobach gminnych pracowników, posiadających specjalistyczne dodatkowe kwalifikacje, wsparcie np. osób z problemem uzależnienia, bezdomnych

regulated profession - a social worker⁶, still balance the division of the social services market in the division of labor in social services⁷.

The second aspect in the division of the market includes the tasks for which the third sector can compete and the tasks assigned to the public institution. Statistics show that the third sector runs nearly a quarter of all social welfare and childcare facilities⁸. Therefore, the future of the sector of institutional social welfare services is inscribed in the share of such entities in the division of the services market. However, favoring the third sector in public procurement through the use of social clauses has not become a common practice in local governments (Moroń, 2019, pp. 87-90). Thus, the condition of employing groups marginalized by Contractors of services (in tasks commissioned by communes), at the same time directed competition towards the price and conditions of providing services, without reference to the type of employed people.

Forecasts for 2021 are introduced by the draft amendments to the Public Procurement Act on taking into account social aspects in public procurement. The proposals mean not only the promotion of social clauses in public procurement so far, but also exemption from verification of such entities as social cooperatives or, in the case of revitalization activities, exemption from the obligation to apply the provisions of the Act.

The possibility of combining tasks by social welfare centers, e.g. with support centers is another element bringing potential changes to the division of labor in the social welfare sector. Organizationally, it is not only an organizational and budget merging. Such a change in the structure means the necessity to outsource services to other entities with appropriate coordination of inquiries or public procurement. Moreover, merging units does not mean new jobs. The determinants here are the statutory requirements for employment in specific positions and the possible division of specialist work, for which both employees previously working in social welfare centers and employees of the third sector can compete. The statutory requirements for education and work experience apply to all candidates in the job division. Combining the tasks of, for example, a Social Welfare Center and a Support Center in the situation of smaller municipalities does not necessarily mean an increase in employment. With the resources of municipal employees with specialized additional qualifications, support for e.g. people with addiction problems, the homeless or mentally ill, may constitute an additional source of income, as long as such a task is addressed to natural persons. In the case of dedicating public

⁶ Art. 25 ustawy z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r.poz.1507,1622,1690 ze zm.)

⁷ Art. 116 ustawy z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r.poz.1507,1622,1690 ze zm.)

⁸ Analizy statystyczne pt. Rola sektora non-profit w dostarczaniu usług społecznych w latach 2014-2016, GUS, Kraków 2018, s. 25.

⁶ Art. 116 of the Act of March 12, 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended)

⁷ Art. 25 of the Act of 12 March 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended)

⁸ Statistical analyzes entitled: The role of the non-profit sector in providing social services in 2014-2016, GUS, Krakow 2018, p. 25.

lub chorych psychicznie, może stanowić dodatkowe źródło dochodu o ile zadanie takie, będzie adresowane do osób fizycznych. W przypadku dedykowania zadań publicznych do realizacji przez sektor pozarządowy lub podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, wykonawcze rozwiązania determinują ostatecznych wykonawców usług sektora pomocy społecznej. Wyłączenie lub włączenie do konkurencyjności ofert osób fizycznych, wskazuje na ostateczny kształt i praktykę w podziale rynku usług społecznych. Nasycenie lub deficyt rynku w zakresie usług określonego rodzaju na danym terenie, wyznacza nie tylko cenę, ale i potencjalnych Wykonawców. Jak wskazują zasoby bieżących postępowań przetargowych, takie zadania jak: transport publiczny dzieci do szkół, dowóz cateringu, realizacja zajęć pozalekcyjnych lub świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych – to typy usług, które są domeną organizacji pozarządowych, jednak nasycenie usług jest zmienne terytorialnie. Aktualnie w lokalnej perspektywie instytucjonalni organizatorzy usług społecznych, będą diagnozować lokalne zasoby, które typy usług mogą zostać powierzone do realizacji, jednocześnie zapewniając standard owych usług. Szczegółowe standardy dla określonych usług, dotyczą nie tylko wykształcenia kadry, ale niejednokrotnie budynków, w których świadczone są usługi, – czego przykładem są aktualne standardy świadczenia usług w noclegowniach lub schroniskach dla osób bezdomnych⁹.

2. Perspektywa usług społecznych w gminach

Rada gminy, jako podmiot, stała się lokalnym inicjatorem nadającym kształt lokalnej strukturze instytucjonalnej pomocy społecznej. Ustawodawca w nowej ustawie o realizowaniu usług społecznych pozostawił motywację wolicjonalną odnoszącą się do władzy dyrekcyjnej (Kusiak-Winter, 2019, s. 31). w słowach, że gminny samorząd „może” utworzyć centrum usług.

Poza potencjałem gminnych uchwał łączących ośrodek pomocy społecznej z ośrodkiem wsparcia lub domem pomocy społecznej, wraz z ustawą z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez Centrum Usług Społecznych (Dz.U. 2018, poz. 1818) rada gminy otrzymała decyzyjność w powoływaniu nowego podmiotu jakim jest Centrum Usług Społecznych. Dla struktury sektora pomocy społecznej oznacza to potencjalną zmianę.

Jak wskazano, rada gminy „może”, zarówno powołać taki podmiot jak i „może” w drodze uchwał przekazywać dane programy społeczne do realizacji. Nie jest to jednak obligatoryjna zmiana strukturalna. Potencjałem jest jednak decyzyjność o tym, czy gmina jedna lub w partnerstwie dwie i więcej, podejmują się powołania w tej formule jednostki budżetowej do spraw usług społecznych. Wraz

tasks to be performed by the non-governmental sector or entities conducting economic activity, executive solutions determine the final contractors of the social welfare sector services. The exclusion or inclusion of natural persons' offers into the competitiveness indicates the final shape and practice in the division of the social services market. The saturation or deficit of the market in terms of services of a specific type in a given area determines not only the price, but also any potential contractors. As indicated by the resources of current tender procedures, such tasks as: public transport of children to schools, catering delivery, the implementation of extracurricular activities or the provision of specialist care services - these are the types of services that are the domain of non-governmental organizations, but the saturation of services is territorially variable. Currently, in the local perspective, institutional organizers of social services will diagnose local resources, which types of services may be entrusted for implementation, while ensuring the standard of the services. Detailed standards for specific services concern not only the education of staff, but often the buildings in which the services are provided, as exemplified by the current standards for the provision of services in night shelters or shelters for the homeless⁹.

2. Perspective of social services in communes

The commune council, as an entity, became the local initiator shaping the local institutional structure of social assistance. In the new act on the provision of social services, the legislator left the volitional motivation related to the management authority (Kusiak-Winter, 2019, p. 31) in the words saying that the communal self-government „may” create a service center.

In addition to the potential of municipal resolutions merging a social welfare center and a support center or a social welfare home, along with the Act of 19 July 2019, on the provision of social services by the Social Services Center (Journal of Laws 2018, item 1818), the municipal council received decision-making in establishing a new entity which is the Social Services Center. This means a potential change for the structure of the social welfare sector.

As indicated, the commune council „may” both appoint such an entity and „may”, by means of resolutions, pass on given social programs for implementation. However, this is not an obligatory structural change. However, the potential lies in deciding whether one commune, or in a partnership of two or more, undertakes to establish a budgetary

⁹ Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni (Dz. U. 2018, poz. 896).

⁹ Regulation of the Minister of Family, Labor and Social Policy of 27 April 2018 on the minimum standards of night shelters, shelters for the homeless, shelters for the homeless with care services and heating facilities (Journal of Laws 2018, item 896).

z ww. ustawą, usługi społeczne koordynowane przez centrum usług społecznych, wnoszą nowy kształt struktury sektora co oznacza wstęp do zmian zarządzania usługami społecznymi w Polsce. Dopuszcza się rekonstrukcję struktury, wraz z potrzebami gminy jednak nie dopuszcza się w strukturze organizacyjnej funkcjonowanie jednostek zapewniających całonocowy pobyt¹⁰.

Forma powołania CUS – Centrum Usług Społecznych w jednej gminie, pociąga za sobą przekształcenie dotychczasowego ośrodka pomocy społecznej w centrum – jak wskazuje art.9.1 pkt. 1) oraz art.9.2 pkt.1) ustawy z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez Centrum Usług Społecznych (Dz.U. 2018, poz.1818). Powołane w jednej gminie CUS (zamiast dotychczasowego Ośrodka Pomocy Społecznej), ma realizować

unit for social services in this formula. Together with the above-mentioned Act, social services coordinated by the center of social services bring a new shape to the structure of the sector, which means an introduction to changes in the management of social services in Poland. The reconstruction of the structure is allowed, along with the needs of the commune, however, the organizational structure of the units ensuring a 24-hour stay is not allowed¹⁰.

The form of establishing a CUS - Social Services Center in one commune entails the transformation of the existing social welfare center into such a center - as indicated in Article 9.1. point 1) and Article 9.2 point 1) of the Act of 19 July 2019 on the provision of social services by the Social Services Center (Journal of Laws 2018, item 1818). A CUS established in one commune (instead of the current

Tabela 1. Zakresy usług społecznych

Table 1. Ranges of social services

Usługi społeczne na podstawie art.2. ust. 1 pkt.1-14/ Social services under Article 2. paragraph 1 points 1-14
Definicja: usługi społeczne to działania podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców. Definition: social services are activities undertaken by a commune in order to meet the needs of the local government community, provided in a non-material form directly to people, families, social groups, groups of residents with specific needs or the general population
Wykaz zakresów usług/ List of ranges of services
1) polityka prorodzinna/ pro-family policy
2) wspieranie rodziny/ supporting the family
3) system pieczy zastępczej/ foster care system
4) pomocy społecznej/ social assistance
5) promocji i ochrony zdrowia/ health promotion and protection
6) wspierania osób niepełnosprawnych/ supporting people with disabilities
7) edukacji publicznej/ public education
8) przeciwdziałania bezrobociu/ counteracting unemployment
9) kultury/ culture
10) kultury fizycznej i turystyki/ physical culture and tourism
11) pobudzania aktywności obywatelskiej/ stimulating civic activity
12) mieszkalnictwa/ housing
13) ochrony środowiska/ environmental protection
14) reintegracji zawodowej i społecznej/ professional and social reintegration

Źródło: Opracowanie własne na podstawie art.2.1 ust.1-14 ustawy z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez Centrum Usług Społecznych (Dz.U. 2018, poz.1818).

Source: Own development based on Article 2.1 par. 1-14 of the Act of 19 July 2019 on the provision of social services by the Social Services Center (Journal of Laws 2018, item 1818).

¹⁰ Art. 23 ust. 1-6. ustawy z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2018, poz.1818).

* Art.110. ust. 11-12 Ustawa z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r.poz.1507,1622,1690 ze zm.) oraz art. 64 ust.11-12 ustawy z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2018, poz.1818), zatrudnienie pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących.

¹⁰ Art. 23 par. 1-6. the Act of 19 July 2019 on the provision of social services by the social service center (Journal of Laws 2018, item 1818).

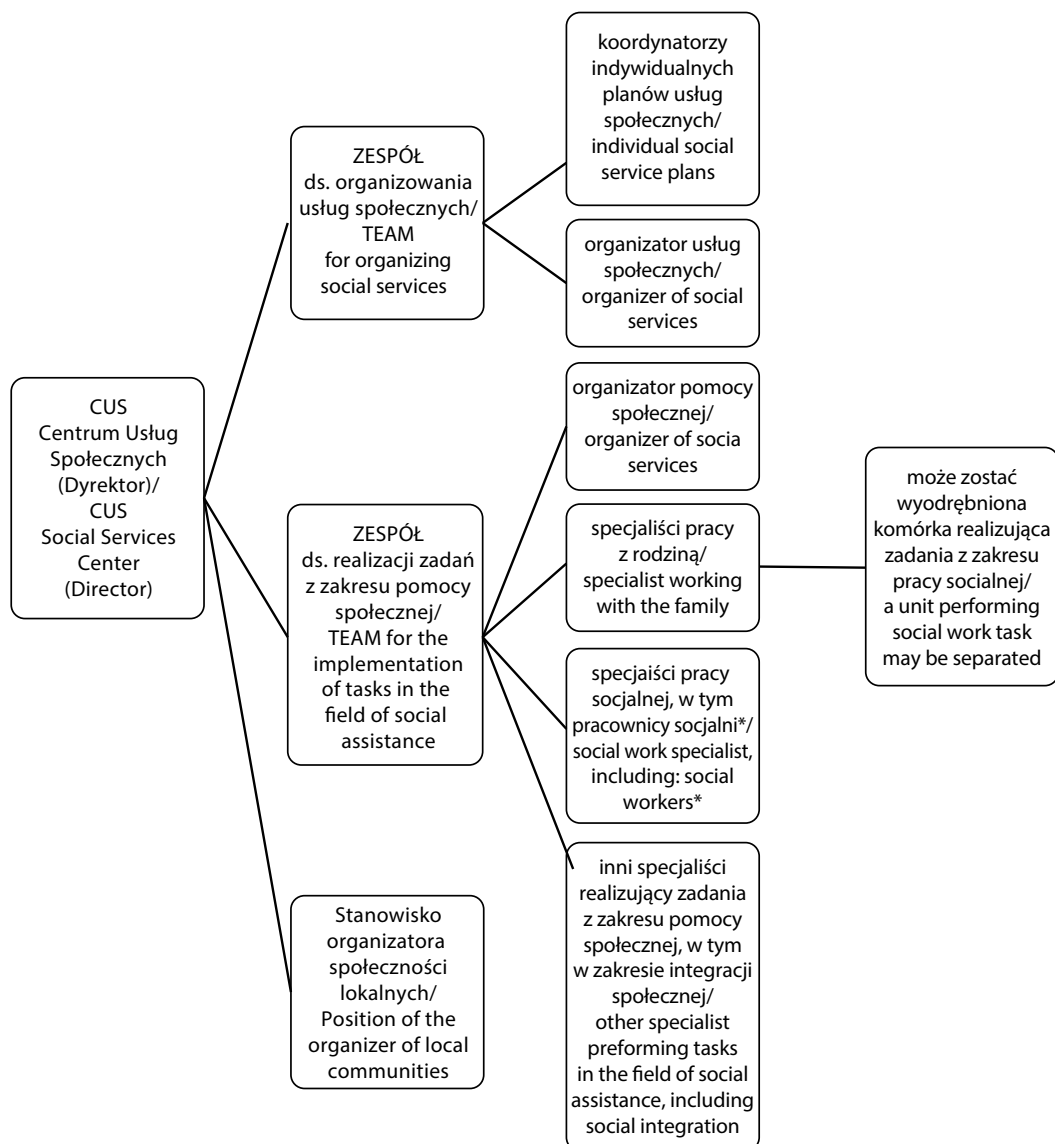
* Article 110 par. 11-12 Act of March 12, 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended) and art. 64 (11-12) of the Act of 19 July 2019 on the provision of social services by the social services center (Journal of Laws 2018, item 1818), employment of social workers in proportion to the population of the commune in the ratio of one full-time social worker working time per 2,000 inhabitants or in proportion to the number of families and single-family workers covered by social work, in the ratio of one social worker employed full-time for no more than 50 families and single-family workers.

wszystkie zadania, które realizowało dotychczas oraz usług społecznych z co najmniej, dwóch zakresów wskazanych w tab.1.

Potencjalna fuzja w ramach działań jednej gminy, oznacza realizację usług społecznych, (które dotychczas realizowały ośrodki pomocy społecznej). rada gminy, może wskazać ten sam, lub inny zakres zadań, które dotychczas nie były realizowane w gminie. Istotne, że wykonawca usług społecznych jakim jest Centrum Usług Społecznych, zatrudnia specjalistów w nowym standardzie, przewidzianym przez ww. ustawę, wskazując niezbędne kompetencje na danych stanowiskach pracowników CUS.

Social Welfare Center) is to carry out all the tasks it has carried out so far and social services from at least two ranges indicated below in Table 1.

A potential merger as part of the activities of one commune means the implementation of social services (as have been implemented so far by social welfare centers). The commune council may indicate the same or a different scope of tasks that have not yet been performed in the commune. It is important that the social services provider, which is the Social Services Center, employs specialists in the new standard, provided for by the above-mentioned the act, indicating the necessary competences at the positions of CUS employees.

Rycina 1. Centrum Usług Społecznych – struktura w wersji podstawowej

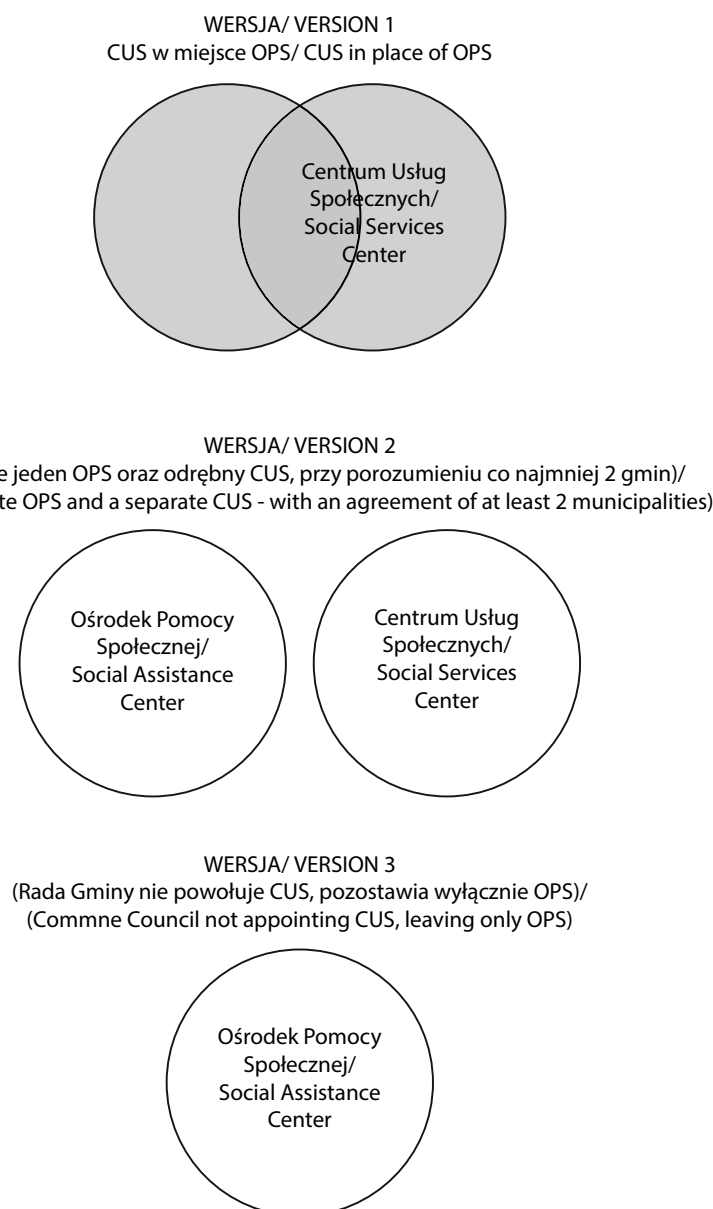
Figure 1. Social Services Center - basic structure

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. 2018, poz.1818).

Source: Own development based on the Act of 19 July 2019 on the provision of social services by the social services centers (Journal of Laws 2018, item 1818).

W przypadku partnerstwa kilku gmin, powołanie CUS, oznacza obecność w jednej z partnerskich gmin zarówno centrum i odrębnie funkcjonującego Ośrodka Pomocy Społecznej. Wizualizację przekształceń dotychczasowej struktury, obrazuje rysunek nr 2. Odrębną ścieżkę przekształcenia, ustawodawca przewidział dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców. Tutaj rady gmin mają dwie ścieżki rozwiązań. W pierwszym przypadku, dopuszcza się funkcjonowanie zarówno ośrodka pomocy społecznej jak i centrum, jako odrębnych jednostek. Drugą formą rozwiązania jest przekształcenie, czyli zastąpienie dotychczasowe-

In the case of a partnership of several communes, the establishment of a CUS means the presence in one of the partner communes of both a center and a separate Social Assistance Center. Visualization of the transformation of the existing structure is shown in Figure 2. The legislator has provided for a separate transformation path for cities with over 100,000 residents. Here, municipal councils have two paths of solutions. In the first case, both the social welfare center and another center are allowed to function as separate units. The second form of solution is transformation, i.e. replacing the existing social welfare center with a social services

Rycina 2. Perspektywa przekształcania Ośrodków Pomocy Społecznej w Centra Usług Społecznych

Figure 2. Prospect of transforming Social Assistance Centers into Social Service Centers

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. 2018, poz.1818).

Source: Own development based on the Act of 19 July 2019 on the provision of social services by the social services centers (Journal of Laws 2018, item 1818).

go ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych- art.9.3 ust.1-2). Każde z tych rozwiązań, wymaga decyzji Rady gminy z uwzględnieniem zasobów, które są w posiadaniu do realizacji kompleksowych zadań z zakresu pomocy społecznej. Poniższy diagram przedstawia zarys podstawowej struktury organizacyjnej centrum usług społecznych.

2.1 Specjaliści w strukturze Centrum Usług Społecznych

Centrum Usług Społecznych, jak wskazuje ustawodawca, oznacza zatrudnienie specjalistycznych kadr. Nie jest to warunek nowy, bowiem wymagania dotyczące pracowników socjalnych, asystentów rodzin, koordynatorów pieczy zastępczej – są obecne w ustawodawstwie wraz z powołaniem tych stanowisk do realizacji zadań w sektorze pomocy społecznej. Stan zatrudnienia w publicznym sektorze pomocy społecznej, wskazują dane ze sprawozdania MRPIPS-03-R za 2017 rok¹¹. Struktura sektora w Polsce wskazuje zatrudnienie ogółem w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej i integracji na poziomie 130.503 tys. osób w tym 20.739 pracowników socjalnych. Są to zarówno pracownicy socjalni zatrudnieni w Ośrodkach Pomocy Społecznej oraz Powiatowych Centrach Pomocy Rodzinie. Jak wskazują dane Głównego Urzędu Statystycznego, w roku 2019 w Polsce odnotowano 2.477 gmin (miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich) – w odniesieniu do wymogu zatrudnienia 1 pracownika socjalnego na 2 tys mieszkańców oraz zatrudnienia co najmniej 3 pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej¹². Zadanie, bez którego nie obejdzie się publiczna pomoc to wywiady środowiskowe. Są one realizowane wyłącznie przez pracowników socjalnych i zastrzeżone jako zadanie¹³, które nie mogą zostać zlecone, podtrzymują stratyfikację w sektorze i pozycję tego zawodu wobec asystentów rodzin lub specjalistów pracy z rodziną.

Prognoza zatrudnienia w przyszłych Centrach Usług, zależna jest od nasycenia rynku specjalistów w gminie wraz z ościennymi gminami. Praca socjalna nadal będzie niezbędna. Nowe zadania, mogą stanowić dodatkową pracę dla obecnych specjalistów na terenie gmin lub sołectw lub zlecenie zadań tam, gdzie niema specjalistów na wyłączność. W sektorze usług społecznych, nadal jednak obowiązują obostrzenia dotyczące zawodu regulowanego, którym jest pracownik socjalny. Ponadto wymagania dla kadry zarządzającej, osób świadczących usługi opiekuńcze lub wychowawcze, również wyznaczają obligatoryjne warunki, niezbędne dla spełnienia wymagań wśród kandydatów do realizacji usług społecznych. W pespektywie kolejnych lat, dopasowanie

center - Article 9.3 par. 1-2. Each of the solutions requires a decision of the commune council, taking into account the resources that are owned for the implementation of comprehensive tasks in the field of social assistance. The diagram below provides an overview of the basic organizational structure of a social service center.

2.1 Specialists within the structure of the Social Services Center

A Social Services Center, as indicated by the legislator, means employment of specialist staff. This is not a new requirement, because the requirements for social workers, family assistants, foster care coordinators - are present in the legislation along with the appointment of these positions to perform tasks in the social welfare sector. The employment status in the public social welfare sector is shown in the data in the MRPIPS-03-R report for 2017¹¹. The structure of the sector in Poland indicates the total employment in social welfare and integration units at the level of 130,503 thousand people, including 20,739 social workers. They are both social workers employed in Social Assistance Centers and County Family Assistance Centers. As indicated by the data of the Central Statistical Office, in 2019 there were 2,477 municipalities (urban, urban-rural and rural) in Poland - in relation to the requirement to employ 1 social worker per 2,000 inhabitants and employ at least 3 social workers in social assistance centers¹². Environmental interviews are a task that public help cannot do without. They are carried out exclusively by social workers and restricted to be a task¹³ which cannot be outsourced, they maintain the stratification in the sector and the position of the profession vis-à-vis family assistants or family work professionals.

The forecast of employment in future Service Centers depends on the saturation of the specialist market in the commune together with the neighboring communes. Social work will continue to be essential. New tasks may constitute additional work for current specialists in communes or villages or outsourcing tasks where there are no exclusive specialists. In the social services sector, however, restrictions apply to the regulated profession of a social worker. What is more, the requirements for management staff, people providing care or educational services, also set out obligatory conditions necessary to meet the requirements of candidates for the implementation of social services. In the perspective of the coming years, adjusting the requirements to the resources of municipalities will

¹¹ Najnowsze upublicznione dane z roku 2017 na portalu https://empatia.mpips.gov.pl/statystyki/pomoc_spoeczna [23.10.2019r.]

¹² Art.110 ust.11-12 ustawy z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r.poz.1507,1622,1690 ze zm.)

¹³ Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019r.poz.1507,1622,1690 ze zm.)

¹¹ The latest published data from 2017 on the website https://empatia.mpips.gov.pl/statystyka/pomoc_spoeczna [October 23, 2019]

¹² Art. 110 (11-12) of the Act of 12 March 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended)

¹³ Art. 25 par. 2 of the Act of 12 March 2004 on social assistance (Journal of Laws of 2019, item 1507, 1622, 1690, as amended)

wanie wymagań do zasobów, jakie posiadają gminy, będzie kluczem do sprostania realizacji zadań. Jak wskazuje ustawa z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych (Dz.U.2018, poz.1818) zmiana dotychczasowej struktury instytucjonalnej pomocy społecznej w gminie, będzie konsekwencją decyzji o powołaniu Centrum Usług Społecznych oraz zapewnieniu specjalistów, spełniających wymagania wykształcenia, doświadczenia i niekaralności. W odniesieniu do kwalifikacji osób, będących pracownikami Centrum Usług Społecznych, to poza wykształceniem, wymagane jest co najmniej dwuletnie doświadczenie zawodowe. Ten warunek jest równocześnie barierą wejścia do zawodu, dla tych, którzy w zakresie specjalistycznych usług społecznych wchodzi do instytucjonalnego sektora pomocy społecznej. Warunek ten, jednocześnie legitymizuje koncepcję nieodpłatnej pracy wolontaryjnej, jako drogi do zyskania doświadczenia zawodowego. Próżnią pozostaje aspekt „innych specjalistów”, względem, których wymagania formalne do zatrudnienia na innych stanowiskach niż: organizator usług społecznych, koordynator indywidualnych planów usług społecznych, organizator społeczności lokalnej. Nie wyróżniono w nowej ustawie stanowisk, które funkcjonują w dotychczasowej strukturze zatrudnienia w sektorze pomocy społecznej i obejmują na poziomie gminy m.in. specjalistów pracy z rodziną, nielicznych aspirantów pracy socjalnej, asystentów rodzin.

Poza strukturą, wraz ze zmianami prawnymi aktualizacja wiedzy w wąskim zakresie, staje się bieżącym zadaniem wśród dotychczasowych pracowników. W 2018r., wprowadzono zmiany w ustawie o pomocy społecznej zwiększające wymagania dla osób świadczących usługi dla osób bezdomnych. Warunek ukończenia szkolenia w zakresie udzielania pierwszej pomocy, wskazano jako wymóg dla kadry zatrudnionej do usług świadczonych w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi¹⁴. Osoby na stanowisku m.in. opiekuna w noclegowni – bez tego szkolenia, będą mogły być zatrudnione nie dłużej niż do 31 grudnia 2020 r. Aspekt wymagań stawianych kadrze świadczącej usługi społeczne, niezależnie od sektora, podkreśla standardy dla usług i wymagania dla aspirujących do pracy w sektorze. Analizując potencjalne wymagania dla kadry nowo powoływanych Centrów Usług Społecznych, poza wykształceniem, specjalistyczne doświadczenie zawodowe, szkolenie i niekaralność stanowią fasadę warunków wejścia do sektora. Wymagania formalne dla osób zatrudnionych w Centrum Usług Społecznych, przedstawiono poniżej.

be the key to meeting the tasks. As indicated by the Act of July 19, 2019 on the provision of social services (Journal of Laws 2018, item 1818), the change of the existing institutional structure of social assistance in the commune will be a consequence of the decision to establish a Social Services Center and provide specialists who meet the education requirements, experience and no criminal record. With regard to the qualifications of people who are employees of the Social Services Center, apart from education, at least two years of professional experience is required. This condition is also a barrier to entering the profession for those who enter the institutional sector of social welfare in the field of specialized social services. This requirement, at the same time, legitimizes the concept of unpaid voluntary work to gain professional experience. The aspect of “other specialists” remains a vacuum, with respect to whom the formal requirements for employment at positions other than: a social service organizer, coordinator of individual social service plans, local community organizer. The new act did not distinguish positions that function in the current employment structure in the social welfare sector and include, e.g. specialists in working with the family, a few social work aspirants, family assistants at the commune level.

Apart from the structure, along with legal changes, updating knowledge in a narrow scope becomes an ongoing task among the existing employees. In 2018, changes were introduced to the Social Welfare Act increasing the requirements for people providing services for the homeless. The condition for completing the first aid training was indicated as a requirement for the staff employed in the services provided in a shelter for homeless people with care services¹⁴. People at the position of, among others, a caretaker in a night shelter - without this training, can be employed no longer than until December 31, 2020. The aspect of requirements for staff providing social services, regardless of the sector, emphasizes the standards for services and requirements for those who want to work in the sector. Analyzing the potential requirements for the staff of the newly established Social Service Centers, apart from education, specialist work experience, training and a clean criminal record constitute a facade of the requirements for entering the sector. Formal requirements for people employed in the Social Services Center are presented below.

¹⁴ Art.1 pkt. 2g-2h ustawy z dnia 8 lutego 2018 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej (Dz.U. z 2018r., poz.700).

¹⁴ Art. 1 point 2g-2h of the Act of February 8, 2018 amending the Act on social assistance (Journal of Laws of 2018, item 700).

Tabela 2. Wymagania formalne dla osób zatrudnionych w Centrum Usług Społecznych
Table 2. Formal requirements for people employed in a Social Services Center

<p style="text-align: center;">Dyrektorem CUS, może być osoba, która:/ CUS director may be a person who</p> <ul style="list-style-type: none"> – ma wykształcenie wyższe/ has a university degree, – ma co najmniej 3-letnie doświadczenie na stanowisku kierowniczym w podmiotach wykonujących usługi z zakresu art. 2.2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych/ has at least 3 years of experience in a managerial position in entities providing services in the field - Art. 2.1 of the Act of July 19, 2019, on the provision of social services, – ukończyła specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej lub uzyskała tytuł specjalisty w dziedzinie zdrowia publicznego, lub ukończyła studia podyplomowe w zakresie organizacji lub zarządzania w ochronie zdrowia/ completed a specialization in the organization of social welfare or obtained the title of specialist in the field of public health, or completed post-graduate studies in the field of organization or management in health care, – ukończyła szkolenie z zakresu zarządzania i organizacji usług społecznych/ completed training in the management and organization of social services, – nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego (art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., o realizowaniu usług społecznych)/ has not been legally convicted of an intentional crime prosecuted by public prosecution (Art. 25 (2) of the Act of 19 July 2019 on the provision of social services). 	<p style="text-align: center;">Organizatorem społeczności lokalnej, może być osoba, która:/ Organizer of the local community can be a person who:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ma wykształcenie wyższe/ has a university degree, – ma co najmniej 2-letnie doświadczenie w zakresie prowadzenia animacji lokalnej lub innych form pracy środowiskowej, w tym pracy ze społecznością lokalną/ has at least 2 years of experience in conducting local animation or other forms of community work, including work with the local community, – uzyskała II stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny w zakresie specjalności praca socjalna ze społecznością lokalną lub odbyła szkolenie z zakresu organizacji społeczności lokalnej/ obtained the second degree of specialization in the profession of a social worker in the field of social work with the local community or completed training in the organization of the local community, – nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego (art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., o realizowaniu usług społecznych)/ has not been legally convicted of an intentional crime prosecuted by public indictment (Art. 33 (1-4) of the Act of 19 July 2019 on the provision of social services).
<p style="text-align: center;">Organizatorem usług społecznych, może być osoba, która:/ Organizer of social services may be a person who:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ma wykształcenie wyższe/ has a university degree, – ma co najmniej 2-letnie doświadczenie na stanowisku kierowniczym w podmiotach wykonujących usługi społeczne/ has at least 2 years of experience in a managerial position in entities providing social services, – ukończyła szkolenie z zakresu zarządzania i organizacji usług społecznych/ completed training in the management and organization of social services, – nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego (art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., o realizowaniu usług społecznych)/ has not been legally convicted of an intentional crime prosecuted by public prosecution (details of Article 28 (1) - (4) of the Act of 19 July 2019 on providing social services). 	<p style="text-align: center;">Koordynatorem indywidualnych planów usług społecznych, może być osoba, która:/ Individual Social Service Plans may be coordinated by a person who:</p> <ul style="list-style-type: none"> – spełnia wymogi do wykonywania zawodu pracownika społecznego/ meets the requirements for the profession of a social worker, – ma co najmniej 2 letnie doświadczenie w świadczeniu pracy socjalnej/ has at least 2 years of experience in providing social work, – odbyła szkolenie z zakresu opracowywania i realizacji indywidualnych planów usług społecznych/ completed training in the development and implementation of individual social service plans, – nie była prawomocnie skazana za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego (art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r., o realizowaniu usług społecznych)/ has not been legally convicted of an intentional crime prosecuted by public indictment (Article 30 (1-4) of the Act of 19 July 2019 on the provision of social services).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez Centrum Usług Społecznych (Dz.U. 2018, poz.1818).

Source: Own development based on the Act of 19 July 2019 on the provision of social services by the Social Services Center (Journal of Laws 2018, item 1818).

3. Podsumowanie

Podsumowując postawione we wstępie artykułu pytania o przyszłość sektora pomocy społecznej. Nowa forma powołanych Centrum Usług Społecznych w zależności od przypisanych zadań, w założeniach koncepcyjnych ma kompleksowo realizować zadania wpisane do zbioru, którym są usługi społeczne – zgodnie z nową ustawą powołującą CUS. Istotne, że zakres usług społecznych wymienionych w ustawie (takich jak: mieszkalnictwo, ochrona środowiska, kultura fizyczna) dotychczas nie był realizowany przez Ośrodki Pomocy Społecznej, lecz inne jednostki organizacyjne lub wydziały urzędów gmin. Tym samym wolincjonalność koncepcji usług społecznych w gminnych decyzjach, będzie wyznaczał kształt lokalnej struktury jednostek pomocy społecznej wraz z decyzją o powołaniu (lub nie) Centrum Usług Społecznych.

W aspekcie przyszłości podziału pracy w sektorze pomocy społecznej w odniesieniu do wymagań specjalistycznych kadr. Zapewnienie specjalistów to drugi, poza budżetem oraz infrastrukturą, istotny wymiar planowania pracy CUS. Praktyka dzielenia zadań, pomiędzy te do realizacji przez Ośrodek Pomocy Społecznej lub Centrum Usług Społecznych, oraz zadania zlecone organizacjom pozarządowym, wyznacza kolejny zasób lub deficyt dla potencjalnej płynności i stabilności w sektorze instytucjonalnej pomocy. Szczególnie nowe zakresy usług, dotychczas nie realizowane przez lokalne kadry instytucji sektora pomocy społecznej, mogą stanowić ryzyko dla płynności realizowania usług społecznych takich jak np. ochrona środowiska. Próżnia ustawowa, nie określająca stanowisk innych specjalistów, niż stanowiska literalnie wymienione w ustawie, jednocześnie otwiera drogę dla pracowników realizujących dotychczas te zadania w sektorze pozarządowym. Jednak literalnie wskazane wymagania formalne względem wykształcenia i doświadczenia zawodowego kadr CUS, to jednocześnie bariera wejścia do zawodu m.in. dla organizatora usług społecznych lub koordynatora indywidualnych usług społecznych wobec wymaganych lat doświadczenia zawodowego. Tym samym, hierarchia zawodów w sektorze pomocy społecznej kształtowana jest poprzez literalne wskazania w ustawie o realizowaniu usług społecznych nobilitujących specjalizację w zawodzie pracownika socjalnego o specjalizacji pracy socjalnej ze społecznością lokalną - co dotychczas jest niespotykanym narzędziem legitymizacji stratyfikacji w zawodzie pracownika socjalnego. Struktura zawodowa pracowników sektora pomocy społecznej w której po raz pierwszy, pojawia się II stopień specjalizacji w zawodzie pracownika socjalnego jako alternatywny warunek, niezbędny do objęcia stanowiska organizatora społeczności lokalnej – to koncept wykorzystujący cel specjalizacji w zawodzie pracownika socjalnego. Warunek ten, może pozostać niepewny do czasu

3. Summary

To sum up the questions raised in the introduction to the article about the future of the social welfare sector. The new form of the established Social Services Center, depending on the assigned tasks, in conceptual assumptions is to comprehensively implement the tasks included in the set, social services - in accordance with the new act establishing the CUS. It is important that the scope of social services mentioned in the act (such as: housing, environmental protection, physical culture) has not been so far provided by Social Welfare Centers, but other organizational units or departments of municipal offices. Thus, the voluntary nature of the concept of social services in municipal decisions will determine the shape of the local structure of social welfare units along with the decision to establish (or not) a Social Services Center.

In terms of the future of the division of labor in the social welfare sector in relation to the requirements of specialist staff. Providing specialists is the second important dimension of CUS work planning, apart from the budget and infrastructure. The practice of dividing tasks, between those to be carried out by the Social Welfare Center or the Social Services Center, and tasks assigned to non-governmental organizations, determines another resource or deficit for potential liquidity and stability in the institutional aid sector. Especially new scopes of services, not yet performed by local staff of social welfare sector institutions, may pose a risk to the smooth delivery of social services, such as environmental protection. The statutory vacuum that does not specify the positions of specialists other than those literally listed in the act, at the same time opens the way for employees who have so far performed these tasks in the non-governmental sector. However, the literally indicated formal requirements for the education and professional experience of CUS staff are also a barrier to entering the profession, among others for a social service provider or individual social service coordinator against the required years of work experience. Thus, the hierarchy of professions in the social welfare sector is shaped by literal indications in the act on the implementation of social services ennobling specialization in the profession of a social worker specializing in social work with the local community - which has so far been an unprecedented tool for legitimizing stratification in the profession of a social worker. The occupational structure of employees in the social welfare sector, in which the second degree of specialization in the profession of a social worker for the first time appears as an alternative requirement, necessary to take the position of a local community organizer - this is a concept that uses the goal of specialization in the profession of a social worker. The requirement may remain uncertain until the qualifications of

uznania kwalifikacji zatrudnionego personelu Centrum Usług Społecznych.

Względem organizatora społeczności lokalnej w Centrum Usług Społecznych wymagane jest, co najmniej 2 letnie doświadczenie w zakresie prowadzenia animacji lokalnej lub innych form pracy środowiskowej. To, czy dotychczasowe doświadczenie np. pracy socjalnej w lokalnym środowisku gminy jako tej, którą można uznać za adekwatną dla stanowiska organizatora społeczności lokalnej, pozostaje w ocenie wojewódzkich inspektorów kontroli.

Ponadto, od organizatora społeczności lokalnej wymagane jest uzyskanie II stopnia specjalizacji w zawodzie pracownika socjalnego w specjalności praca socjalna ze społecznością lokalną lub ukończenie szkolenie z zakresu organizacji społeczności lokalnej. Owe alternatywne warunki: ukończonej specjalizacji zawodowej lub ukończonego szkolenia, nie są jednak równe. To jednocześnie przybliża do roli organizatora społeczności lokalnej, pracowników socjalnych z doświadczeniem zawodowym od 2 do 5 lat o ile mają doświadczenie w zakresie prowadzenia animacji lokalnej lub innych form pracy środowiskowej.

Zastanawia jednak równość, jaką Ustawodawca postawił w warunku ukończenia specjalizacji II stopnia lub szkolenia (dla stanowiska organizatora społeczności lokalnej). O ile aby zakwalifikować się do szkolenia, przygotowującego do specjalizacji zawodowej II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego, należy posiadać co najmniej 5-letni staż pracy w zawodzie pracownika socjalnego, to ukończenie szkolenia z zakresu organizacji społeczności lokalnej (bez określenia liczby godzin lub zakresu szkolenia), trudno uznać za tożsame z liczbą ponad 240 h minimum programowego, jakie obejmuje szkolenie dla specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego¹⁵. Nie mniej jednak nowe ścieżki stanowisk pracy w sektorze pomocy społecznej, wnoszą nie tylko wyzwanie dla spełnienia wymagań ale kreują stratyfikację zawodową, w której staż pracy i specjalizacja pracy, ma oznaczać konkurencyjność. O tym czy jakość usług społecznych zyska wraz z formalnymi wymaganiami kadry zatrudnionej w Centrach Usług Społecznych, pozostaje obserwacji. Na ile adaptacja sektora do koncepcji kompleksowych usług społecznych w gminach, spotka się z ideą powoływania Centrum Usług Społecznych, pozostaje poczekać na praktykę społeczną w tym zakresie, tuż po uporaniu się społeczeństwa ze społecznymi stratami po epidemii COVID -19.

the employed staff of the Social Services Center are recognized.

In relation to the organizer of the local community in the Social Services Center, at least 2 years of experience in conducting local animation or other forms of community work are required. Whether the previous experience of, for example, social work in the local community of a commune as the one that can be considered adequate for the position of a local community organizer, is the opinion of voivodeship inspectors.

What is more, the organizer of the local community is required to obtain the 2nd degree of specialization in the profession of a social worker in the specialty of social work with a local community or to complete a training in the field of local community organization. However, these alternative requirements of professional specialization completed or training completed are not equal. It also brings people closer to the role of an organizer of the local community, social workers with work experience from 2 to 5 years, as long as they have experience in conducting local animation or other forms of community work.

What is puzzling, however, is the equality placed by the legislator in the requirement of completing the 2nd degree specialization or training (for the position of a local community organizer). While in order to qualify for a training for the second degree professional specialization in the profession of a social worker, you must have at least 5 years of experience in the profession of a social worker, it is difficult to consider training completed in the field of local community organization (without specifying the number of hours or scope of training) as equal to the number of over 240 hours of the minimum curriculum for training for the second degree specialization in the profession of a social worker¹⁵. Nevertheless, new job paths in the social welfare sector bring more than a challenge to meeting the requirements, but also create a professional stratification in which seniority and job specialization are to mean competitiveness. It remains to be observed whether the quality of social services will benefit from the formal requirements of the staff employed in Social Service Centers. We must wait for social practice in this respect to see to what extent will the adaptation of the sector to the concept of comprehensive social services in municipalities meet the idea of establishing a Social Services Center, right after the society has dealt with social losses after the COVID -19 epidemic.

¹⁵ §6 ust.2 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2012r., w sprawie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny (Dz. U. 2012, poz. 486).

¹⁵ §6 par. 2 of the Regulation of the Minister of Labor and Social Policy of 17 April 2012 on specialization in the profession of a social worker (Journal of Laws 2012, item 486).

Literatura/ References:

1. Barszczewski, T., Durasiewicz, A. (2013). *Dylematy usług społecznych*. Warszawa: Wyd. Centrum Aktywności Lokalnej.
2. Bauman, Z. (2012). *Straty uboczne. Nierówności społeczne w epoce globalizacji*. Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
3. Golinowska, S. (2018). *Modele polityki społecznej w Polsce i Europie na początku XXI wieku*. Warszawa: Wyd. Fundacja im. S. Batorego.
4. Grewiński, M. (2006). Wielosektorowa polityka społeczna-w kierunku welfare pluralism. *Polityka społeczna*, 5-6, 8-16.
5. Kusiak-Winter, R. (2019). *Odpowiedzialność administracji publicznej. Struktura odpowiedzialności z perspektywy determinantów prawnych*. Wrocław: Wyd. Uniwersytet Wrocławski.
6. Moroń, D. (2019). Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych jako forma wsparcia podmiotów ekonomii społecznej. *Studia Oeconomica Posnaniensa*, 7(8), 80-97.
7. Olech, A., Sobczak, A.K. (2011). Komunikat z badań: Jakość i organizacja pracy w ośrodkach pomocy społecznej. *Praca socjalna tom 1* (3), 1-71
8. Woźniak, W.(2009). Kultura a polityka społeczna. O skomplikowanych współzależnościach i potrzebie ich badania. [w:] *Problemy Polityki Społecznej*, 12, 57-73.

Akty prawne:

9. Ustawa z dnia 12 marca 2004r., o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019r.poz.1507,1622,1690 ze zm.)
10. Ustawa z dnia 19 lipca 2019r., o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. 2018, poz.1818).
11. Ustawa z dnia 4 listopada 2016r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2019r.,poz.473).
12. Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni (Dz. U. 2018, poz. 896).
13. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2012r., w sprawie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny (Dz. U. 2012, poz. 486).